

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Факультет цивільної та господарської юстиції
Кафедра цивільного процесу

*До 150-ї річниці з дня відкриття першої
судової палати у м. Одеса*

Новели цивільного процесуального законодавства: ПРЕДСТАВНИЦТВО

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

м. Одеса, 16 травня 2019 року

Одеса
Фенікс
2019

УДК 347.9

Н 72

Укладачі:

Голубєва Н. Ю. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного процесу, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Островська Л. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

Коробенко О. О. – асистент кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

Сатановська О. В. – старший лаборант кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія».

Новели цивільного процесуального законодавства:
Н 72 представництво : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. ; до 150-ї річниці з дня відкриття першої судової палати у м. Одеса (м. Одеса, 16 травня 2019 року) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Н. Ю. Голубєвої. – Одеса : Фенікс, 2019. – 200 с.

Укр. та франц. мовами

ISBN 978-966-928-404-4

УДК 347.9

*Матеріали видано за авторською редакцією.
Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу
несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти
та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та установ,
які рекомендували ці матеріали до друку.*

ISBN 978-966-928-404-4

© Національний університет «Одеська
юридична академія», 2019

Островська Людмила Анатоліївна
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»,
адвокат в Адвокатському об'єднанні
«Адвокатська компанія «Партнери»*

ПРИМУСОВЕ ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДВОКАТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Доволі незвичне, навіть безпрецедентне для України, процедурне рішення прийняв Європейський суд з прав людини, яке заборонив українському адвокату здійснювати представництво в ЄСПЛ через вчинення дій поза повноваженнями, із ознаками підготовки матеріалів, поданих до європейської інституції.

Це більш нестандартною виявилась реакція української адвокатури в особі Ради адвокатів України, яка стала на бік представника, якого Європейський суд з прав людини визнав порушником.

Правникам вочевидь відомі приписи як українських, так і міжнародних нормативно-правових актів, де представництвом адвокатом клієнта є професійна діяльність виключно від імені та в інтересах довірителя, що цілком відповідає його волі та не суперечить намірам та цілям.

Відповідно до ст. Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» основними принципами адвокатської діяльності є здійснення її на засадах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Відповідно до ч. 1 п. 9 ст. 1 зазначеного Закону представництво – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні.

Зміст судового представництва у цивільному процесі України складають процесуальні дії, наслідки яких поширюються безпо-

середньо на довірителя. Тому саме довіритель визначає обсяг повноважень при дорученні адвокату ведення справи. Він має право обмежити коло повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії. Такі обмеження повинні бути застережені у виданій йому довіреності або в ордері адвоката (ст. 64 ЦПК України).

Однією з характерних рис представництва у цивільному процесі є те, що представник діє саме в інтересах особи, яку представляє, і його правова позиція не може суперечити правовій позиції особи, яку він представляє. При здійсненні процесуальної діяльності представник зобов'язаний керуватися вказівками особи, яку він представляє. Представник є виразником волі довірителя і не може діяти всупереч його інтересам.

Відповідно до Цивільного процесуального кодексу України (ст. 64) про припинення представництва або обмеження повноважень представника за довіреністю має бути повідомлено суд шляхом подання письмової заяви.

Підстави і порядок припинення представництва за довіреністю визначаються ст. ст. 248-250 Цивільного кодексу України. Особистий характер правовідносин представництва зумовлює те, що усунення одного з його учасників (смерть, оголошення померлим, визнання недієздатним або безвісно відсутнім, недієздатним тощо) тягне припинення представництва.

Так, Європейський суд з прав людини позбавив українського адвоката Н можливості представляти інтереси заявників чи надавати їм юридичну допомогу у справах, які подані або будуть подані до Суду зв'язку з наданням ним неправдивої інформації та зловживанням правом на звернення до Суду. Зокрема, при поданні деяких заяв до ЄСПЛ, адвокат надав документи, які містять очевидні ознаки фальсифікації, тоді як в кількох інших випадках він подав заяви від імені померлих осіб, не повідомивши Суд про факт їхньої смерті. Так, відповідно до позиції Суду, підробка документів, що стала наслідком для відсторонення адвоката від представництва, пов'язана із наданням Суду фотографій зруйнованих у місті Слов'янску Донецької області будинків, які не мають відношення

до заявників. А також подачі адвокатом формуляра заяви, підписаного заявником, який перебуває у полоні бойовиків на непідконтрольних Україною територіях Сходу.

Рада адвокатів України наголосила, що рішення Європейського суду з прав людини стосовно адвоката N ґрунтується на презумпції винуватості адвоката і такий підхід може мати негативні наслідки не лише для української адвокатури, але і для адвокатів у інших європейських країнах, де рішення ЄСПЛ є джерелом права. На розвиток такої позиції РАУ створила спеціальну тимчасову комісію з дослідження ситуації відсторонення адвоката N від практики у Європейському суді з прав людини. Також Рада адвокатів України зазначила, що повний текст зазначеного рішення Європейського суду з прав людини стосовно адвоката N не опубліковано на офіційному сайті Суду.

Крім того, РАУ звернула увагу, що в контексті виконання Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» є загроза, що українські національні суди можуть застосовувати рішення, про яке повідомлено на сайті ЄСПЛ щодо адвоката як джерело права та відстороняти від участі у справі будь-якого адвоката України. Аналогічна практика може поширитися щодо адвокатів у європейських країнах.

На нашу думку, це спірне припущення, адже подібна позиція будь-якого українського суду була б завідомо протиправною, адже воно засновано не на застосуванні Конвенції про захист прав і основоположних свобод при розгляді справи по суті, а Правилами Суду, що розповсюджуються лише на правовідносини представництва саме в ЄСПЛ та заборони, індивідуально накладені на конкретного адвоката. До того ж, відповідно до змісту Регламенту ЄСПЛ саме до повноважень голови палати належить констатувати неналежну процесуальну поведінку представника при судовому представництві у ЄСПЛ, кваліфікувати порушення та застосовувати певні процедурні обмеження.

Це процедурне рішення щодо позбавлення адвоката права представляти заявників перед Судом в усіх поточних та наступ-

них справах було прийнято 4 грудня 2018 року Палатою Четвертої Секції Суду на підставі Регламенту. Згідно Правило 36 параграфа 4(б) Регламенту Суду за виняткових обставин і на будь-якому етапі процесу, голова палати вирішує, що, з огляду на обставини чи поведінку адвоката або іншої особи, призначеної згідно з попередніми підпунктами, даний представник не може надалі здійснювати такі функції чи надавати допомогу заявникові і що заявникові слід шукати альтернативного представника, голова палати може видати відповідне розпорядження.

Це було внутрішнє рішення, яке не передбачає складання публічно доступного тексту. Своє рішення Судом було представлено на сайті в формі пост-релізу. Слід зауважити, що це не перший випадок позбавлення адвокатів права представляти заявників в ЄСПЛ. Так у Сербії та Грузії адвокатів, які представляли численну кількість заявників теж було позбавлено права звертатись до Суду і це також було викладено на сайті у пост-релізі.

З метою уникнення завдання шкоди заявникам, інтереси яких в Європейському Суді з прав людини представляє адвокат було вирішено попередити заявників, справи яких знаходяться на розгляді Суду, про прийняте рішення. Заявники, з якими існує поштовий зв'язок, отримають листа за їхньою останньою відомою адресою. Засобом масової інформації пропонується повідомити про це рішення громадськість з метою доведення його до відома заявників, які мешкають на території, що не обслуговується Укрпоштою, як і будь-кого, хто має намір подати заяву до ЄСПЛ. Заявники, інтереси яких представляв адвокат, та чиї заяви не було або ще не було доведено до відома уряду держави-відповідача, можуть у будь-який момент призначити замість нього іншого представника. В разі, якщо вони не призначають нового представника відразу, їм буде надано таку можливість на подальших етапах розгляду справи. Заявники, в чиїх справах адвокат виступив представником, які вже доведено до відома уряду держави-відповідача і в яких участь адвоката є обов'язковою, мають призначити нового представника.

Впевнені, відповідна реакція Ради адвокатів України пов'язана саме із корпоративною і безумовною підтримкою та захистом ділової репутації української адвокатури в цілому перед європейськими країнами на міжнародній арені, але ніяк із наданням подальшої індульгенції будь-якому адвокату при здійсненні судового представництва виходити за рамки наданих повноважень, без відома та участі клієнта, всупереч його інтересів, із ознаками підробки документів, плямуючи добросовісних українських адвокатів.

Островська Марія Анатоліївна

*адвокат, керівник Адвокатського об'єднання «Партнери»,
заступник Голови Комітету по наближенню системи
адвокатури України до європейських прав*

ПРЕДСТАВНИЦТВО БЕЗ ПОВНОВАЖЕНЬ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: КРИМІНАЛЬНИЙ ТА ДИСЦИПЛІНАРНИЙ АСПЕКТИ ДЛЯ АДВОКАТА

Судове представництво адвокатом без повноважень є юридичною категорією із негативним відтінком.

Кримінальний аспект цієї правової конструкції полягає у недавній появі в площині Кримінального кодексу України ст. 400¹ — новели, яка визнає дії з неуповноваженого представництва в цивільному процесі суспільно небезпечним діянням [1]. Отже, представництво адвокатом особи в суді без відповідних повноважень криміналізовано Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII [2]. Примітно, що цей склад злочину сформульований як формальний, адже вважається закінченим навіть за відсутності будь-яких негативних наслідків. Головне, наявність прямого умислу в контексті суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.

Відповідно до зазначеної норми злочином стало завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу в суді, а так само умисне невнесення адвокатом до ордера відомостей щодо обмежень повноважень, встановлених дого-